Норуот күүһэ — көмүөл күүһэ!

ЭНГСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата • 1935 сыл алтынньы 5 күнүгэр төрүттэммитэ •

2001 с. Олунньу 8 күнэ чэппиэр № 15 (8858)

БЭҕЭҺЭЭ... БҮГҮН... САРСЫН...

(Улуус баһылыгын мунньаҕыттан бэлиэтээһиннэр)

Намнааҕы баһаартан быыһыыр этэрээт үлэһиттэрэ профилактическай үлэни ыыппыттар, Граф Биэрэгэр уонна Искраҕа бэрэбиэркэҕэ сылдьыбыттар.Ааспыт нэдиэлэ чэппиэригэр Аппааны нэһилиэгэр баһаар буола сыспыт.Ааспыт нэдиэлэҕэ барыта 108 объект,ол иһигэр 8 котельнай, 8 элбэх киһи мустар сирэ, 85 чааһынай дьиэ бэрэбиэркэлэммит. 7 тэрилтэ салайааччытыгар, 5 гражданға административнай боротокуол толоруллубут, үлэлээбэт резервуардар бааллара биллибит. Сотору кэминэн киин уонна өрүс уҥуордааҕы улуустар баһаарынай сулууспаларын икки ардыларыгар 3 күннээх күрэхтэһии буолуохтаах.Онно биһиги улууспут ОГПС-18 тэрилтэтэ кыттыахтаах.

* * *

Нам селотун баһылыга Д.П. Корякин иһитиннэрбитинэн Нам селотугар 1170 байыаннай эбээһинэстээх киһи олорор. Байыаннай мобилизация боппуруоһугар тэрилтэ салайааччыларын кытта кэпсэтии барыахтаах.Нам селотугар 10 оскуола иннинээҕи тэрилтэ баар, НПУ территориятыгар турар оскуола-садка НПУ попечитель быһыытынан үлэлиир, ол курдук, өссө биир үөрэнэр корпуһун биэриэх буолбут, оччоҕо билигин 4 кылаастаах оскуола-сад кылааһа өссө эбиллэрэ сабаҕаланар.

* * *

«Нэһилиэктэр баһылыктарын отчуоттарыгар дьон сылдьыыта элбэх, туруорсар, ыйыталаһар боппуруостара эмиэ элбэх, маны барытын түмэн коллегияҕа киллэрэн дьүүллэһиэхпит» диэн тэрийэр-правовой управление начальнига И.Г. Лукин иһитиннэрдэ. Намҥа Мэҥэ-Хаҥалас улууһуттан делегация кэлэн уоппут атастаһыахтаах.

* * *

2002 сыл алтынньы 9-16 күннэригэр перепись буолуохтаах, манна 12 киһиттэн састааптаах комиссия тэриллэн үлэлии сылдьар. Перепись сөпкө уонна үчүгэйдик ыытыллыытын ситиһэр инниттэн паспортнай режими күүскэ үлэлэтиэххэ наада диэн этилиннэ.

* * *

Улуус баһылыгын бастакы солбуйааччы э.т. А.И. Ильин «Энгсиэли» хаһыат уонна «Нам» ТРК нэһилиэктэр баһылыктарын отчуоттарын кэмигэр этиллибит кириитикэни ситэ сырдаппатылар, үчүгэй эрэ өттүн сырдаттылар» диэн иһитиннэрдэ.

* * *

«Көбөкөҥнө, Фруизеҕа, Түбэҕэ, Салбаҥна, Арбыҥна почта нэдиэлэҕэ биирдэ таһыллыа, онтон чугастааҕы нэһилиэктэргэ оптуоруннуукка, сэрэдэҕэ, чэппиэргэ, бээтинсэҕэ уонна субуотаҕа таһыллар буолуоҕа» диэн улуустааҕы почта үлэһитэ иһитиннэрдэ.

* * *

Улуус иһигэр сылдьар маршрутнай автобус Хатырыкка күн аайы сылдьар, онтон Үөдэйгэ автобус алдьаммытынан сибээстээн кыайан сылдьа илик. Улуус үрдүнэн 34 такси баар.

* * *

«Энгсиэли» хаһыат олунньу 1 күнүнээҕи нүөмэригэр «Бэҕэһээ... Бүгүн... Сарсын...» диэн матырыйаалга «Ленагаз» АО-ҕа эбии 9 штатнай единица көрүллүбүт» диэни «9 штат эбии көрүллэн тэрилтэ дьону үөрэтэн үлэлэтэ сылдьар»диэн эбэн ааҕаргытыгар.

* * *

Пенсионнай управление «Олунньу ыйдааҕы пенсияны түҥэтиитэ саҕаланна, усунуос киириитэ мөлтөх, тэрилтэлэр документуоннарын кэмигэр түһэрэн испэттэрин түмүгэр персонифицированнай учуокка ыарахаттары көрсөбүт, онон үлэһиттэр пенсияҕа тахсыылара бытаарар» диэн иһитиннэрдэ.

Бэлиэтээннэ В. РЫКУНОВА

БОЛОМУОЧУЙА ЧУОЛКАЙДАНАР

Бу күннэргэ улуус мунньаҕын депутаттара улуус бюджетын ылынар, бигэргэтэр бырааптаахтар дуо диэн ыйытыылар кииртэлээтилэр. Бу сиэрдээх ыйытыылар Саха Республикатын Үрдүкү Суутун ааспыт сыл алтынньы 10 күнүгэр таһаарбыт уураах ыҥыттан сиэттэрэн үөскээтилэр. Ити уураахха билигин үлэлии олорор олохтоох государственнай былаас органнара муниципальнай тэриллии бюджетын көрөр даҕаны, бигэргэтэр даҕаны бырааптара суоҕар, биһиги республикабытыгар олохтоох бюджет диэн баарыгар олоҕурар. Оттон 1998 сыллаахха ылыллыбыт бюджет Кодексаларыгар сурулларынан муниципальнай тэриллиилэр бюджеттэрэ ыытыллар. Күн бүгүн Сахабыт Республикатыгар 5 эрэ муниципальнай тэрилтэттэн ураты бары улуустарга олохтоох государственнай былаас органнара (улуус дьаһалталара, улуус мунньахтара) үлэлииллэр.

Маннык балаһыанньаттан тахсар суолу булар инниттэн олохтоох бэйэни салайыныы органнара тэриллиэхтэригэр диэри туттуллар бюджет тутулун уонна бюджет процеһын туһунан Үрдүкү Суут уураах ыҥыттан олоҕуран Саха Республикатын Государственнай Мунньаҕа (Ил Түмэн) уураах ылынна.

Ити уураах иккис пуунугар биһиги Правительство-быт 2001 сылга бигэргэтиллибит бюджетынан сөптөөх дьаһаллары ылыахтаах диэн этиллэр. Онуоха бюджеты улуус таһымыгар толоро олорор государственнай былаас органнара ылалларыгар, толороллоругар боломуочуйалар бэрилиннилэр.

Субьект, ол иһигэр Саха Республиката эмиэ, бюджетэ бэйэтэ тутулуга суох диэн Российскай Федерация Конституциятыгар ыйылла сылдьар. Бюджет тутулун туһунан сокуон 16-с уонна 19-с ыстатыйаларыгар олохтоох бюджет тустарынан сылдьарын улуустар уонна куораттар бюджеттэрэ диэн уларыталлара сабаҕаланар.

Улуус депутаттарын мунньаҕа олохтоох государственнай былаас бэрэстэбиитэллээх органын быһыытынан улуус бюджетын көрөр уонна ылынар бырааптаах. Бу туһунан СР Государственнай Мунньаҕын (Ил Түмэн) икки палаталарын председателлэрин илии баттааһыннаах 26.01.2001 с. 1 ПР-1пп- 358 нүөмэрдээх анал суруктара бигэргэтэр.

Н.БАИШЕВ,
улуус мунньаҕын председателэ

Дойду уонна республика бэчээтигэр

КҮНТЭН КҮН

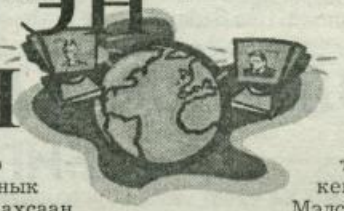

Сайдыылаах омуктар этэллэринэн, Россия ханнык да сэриилэрэ өттүнэн бэйэтэ эстэр кутталга тиийдэ. Госдума доруобуйа харыстабылыгар уонна спортка комитетын председателэ Н. Герасименко сабаҕалааһынынан 2075 сылга дойдуга 50-60 мөлүйүөн эрэ киһи хаалыан сөп. Бу төрүөтүнэн төрөөһүн аҕыйаҕа, өлүү элбэҕэ, көһүү буолаллар. 2000 сыл 11 ыйыгар Россияҕа өлбүттээҕэр икки төгүл аҕыйах киһи төрөөтө.

«Вашингтон пост» хаһыат туоһулуурунан СПИД, сифилис, туберкулез, С-гепатит о.д.а. инфекционнай ыарыылар киэҥник тарҕаналлар. Доруобуйа харыстабылын система аһары айтыраата, балыһалара 40 бырыһыаннара итии уута уонна канализацията суохтар. Төрөөбүт оҕолор 1/4 эрэ доруобайдар, хат буолуу 2/3 абортунан түмүктэнэр, хас сэттис россиянин-алкоголик.

* * *

Статистика этэринэн, Россияҕа билигин биир оҕолоох дьиэ кэргэн биир дуураҕа тиксэр дохуота 656 солк., оттон 4 оҕолоох дьиэ кэргэн-211 солк. Билиҥҥи сыанаҕа бу үпкэ оҕону аһатар, таҥыннарар, үөрэтэр хайдах сатаныай? «ЮНИСЕФ» дакылаатыгар биһиги дойдубутугар 3 оҕолоох дьиэ кэргэттэр 50 бырыһыаннара, 4 оҕолоохтор 72 бырыһыаннара умнаһыт олоҕун олороллор.

«Гардиан» хаһыат суруйарынан, оҕо төрөтөр саастаах дьахталлар 1/4 оҕолонор санаалара суох. ВОЗ дааннайынан Россияҕа төрүүр Германияттан 10 төгүл кутталламмыт. Ити кэмнэ 30 сааһын ааспыт эр киһи Арктика Европаҕа олорор тэҥнээҕиттэн 3 төгүл өлөр куттала үрдүк.

* * *

Госдума Аллараа Палатата былырыын 1 млрд. 227 мөл. солк. бюджет үбүн ороскуоттаата. Госдума аппаратыгар 1883 киһи үлэлиир, 68 пленарнай мунньах, 59 Госдума Советын мунньаҕын уонна 24 «Правительственнай чаастары» тэрийэн ыыттылар.

* * *

Ааспыт сылга саамай охсуулаахтык нолуок хомууругар үлэ барда. Ол курдук, нолуогу хомуйуу сыллааҕы сорудаҕын 56 бырыһыан аһары толордулар, инньэ гынан бюджекка 220 млрд. солк. эбии дохуот киллэрдилэр. Уопсайа 2000 сылга 613 млрд. солк. хомуйбуттар. Маны тугунан быһаарыахха сөбүй? Биитэр норуот суобаһа уһуктуута, биитэр нолуогу төлөөн баран нуохас утуйуон баҕарбыта буолаарай. Справкаҕа: 1999 сылга нолуоктартан 340 млрд. солк. киирбитэ.

Маннык даҕатан эттэххэ, Ташкент психолога Мэлс Хуснутдинов өр сылларга чинчийиилэрин түмүгэр киһи утуйар позата характерыттан тутулуктааҕын быһаарда. Ол курдук, көмүскэлгэ наадыйар дьон түүрүллэн сыталлар. Тиэрэ түһэн утуйааччылар бэйэлэригэр эрэллээхтэр, оттон умса сытааччылар-уйан уонна куттас буолаллар. Ойоҕосторугар олоххо түргэнник сөп түбэһэр дьон сыталлар, унга өттүлэригэр айыллаттан адьырҕа соҥустар, ханҕас-айар личностар.

* * *

Оттон Киргизия национальнай куттала суох буолуутун урукку министрэ, урукку вице-президенэ Феликс Кулов 7 сыл болдьохтоох кытаанах режимнээх колонияҕа хайдах позаҕа утуйуоҕай? Эбиитин малын-салын конфискациялаан уонна генерал-лейтенант званиетын сотон кэбиспиттэр. Кини буруйа диэн сокуонунан көҥүллэммэтэх араас кэпсэтиилэри уоран истэр подразделениены тэрийбитэ буолар, оннооҕор президент кэпсэтиилэрин истэллэр эбит.

* * *

Ити кэмнэ Америкаҕа тутуллан хаайыллыбыт Павел Бородин дьылҕата өссө да дьэҥкэрэ илик. Бу Президент Путиҥҥа балачча улахан тургутан көрүү буолар. Бачааҥҥа диэри кини Бородин дьылҕатыгар быһаччы ороспокко саҥата-иҥэтэ суох ньим олорор. Ол эрээри коммунистар, либераллар, чиновниктар уонна араас общественнай тэрилтэлэр киэҥ араллааны тартылар, итиннык быһыыгамайгыта дойду салайааччыта баҕардын-баҕарбатын ханнык эрэ миэрэлэри ылыан наада.

* * *

НТВ ханаал тула сүпсүргэн сэрэйиллэр түмүккэ кэлэр чинчиленнэ. Бэйэбит олигархаларбыт сатаан үллэстибэтэх бөрүөктэрин омук баайдара төрдүттэн атыылаһан ылар санааларын биллэрдилэр. Ол курдук, реконструкцияҕа уонна сайдыыга европейскай баан (ЕБРР) продюсер Тед Тернеры, Сороһы уонна өссө эбии алта партнеры кытта консорциум тэрийэн НТВ 25 бырыһыантан ордук акциятын атыылаһарга кэпсэтии ыыталлар.

* * *

Россия оборонатын министрэ И. Сергеев дуоһунаһыгар кыл мүччү иҥнэ сылдьар диэн суруйаллар. Кини оборонаҕа реформаны уһатан-кэҥэтэн Россия сэбилэниигэ хаачыстыба өттүнэн хаалбытыгар быһаччы буруйдааҕынан ааттаныан сөп. Оттон реформа былаанынан 5 сыл устата 12 силовой ведомстволар ахсааннарын 20 бырыһыан аччатыы көрүллөр, ол эбэтэр армияҕа 365 тыһ. саллаат сарбыллар, итинник дьылҕа 240 тыһ. офицерскай дуоһунастары күүтэр.

* * *

Республикабыт киинин депутатскай корпуһугар олунньу 11 күнүгэр хаттаан быыбардар ыытыллыахтаахтар. Манна сүрүн кыһалҕа дьон быыбардыыр учаастакка кэлбэтигэр сытар. Онон мэрия бу сырыыга атын суолунан барарга быһаарда. Хас биирдии куоластыы кэлбит быыбардааччы улахан лотереяҕа кыттар, онно аудио-видео уонна бытовой техника, атын да сыанаалаах бириистэр бааллара биллэр. Маны таһынан быыбардаабыт киһиэхэ коммунальнай өҥөлөрүн иһин араас пенялар уонна ыстыраапттар сотуллуохтара. Итиниэхэ эбии тохсунньу ый төлөбүрдэригэр 20 бырыһыаннаах чэпчэтии көрүллүбүт. Оттон ааспыт быыбардарга депутаттарын быһаарбыт алта уокурук быыбардааччыларыгар маннык бэлэхтэр бэриллиэхтэрэ дуу, суох дуу диэни мэрия быһаара сылдьар.

* * *

Биир быыбардар бүтэллэр, тута нөҥүө быыбардар саҕаланаллар. Ахсынньыга буолуохтаах республика Президенин быыбарыгар биир кандидат номнуо билиннэ. «САПИ»-баһылыга Федот Тумусов республика баһылыга буоларга баҕатын аһаҕастык эттэ. Тохсунньу 31 күнүгэр кини пресс-конференциятыгар ааспыт 10 сылга республика федеральнай киин мүччү туппут валютнай средстволарын суотугар аһаан-таҥнан олордо диэтэ.Оттон билигин Москваҕа саҥа былаас күндү таастары, көмүстэри бэйэтин анныгар куду тардан ыллаҕына хантан дохуоттанан ыал буоларбыт биллибэт диэн бэлиэтээтэ. Онуоха экономист быһыытынан Ф. Тумусов бэйэлэрин көрүүлэрин сиһилии кэпсээтэ.

Билиҥҥи Президент М. Николаев кэлэр быыбардарга кыттарынкыттыбатын аһаҕастык биллэрэ илик, оттон чурапчылар кинини үһүс болдьохха турарыгар көрдөһөн суруйдулар. Атын улуустар хаалсыбаттара буолуохтаах.

* * *

Биһиги улууспутугар нэһилиэктэр баһылыктарын отчуоттара туһугар быыбардар буолаллар. Дьонсэргэ балачча күргүөмнээхтик кыттаннар, санааларын аһаҕастык этэннэр улахан хатыйсыылаах мунньахтар аастылар. Маныаха рекорду Хамаҕатта бөһүөлэгин олохтоохторо олохтоотулар, олунньу 6 күнүгэр киэһэ 7 чаастан саҕалаан баран нөҥүө күнүгэр сарсыарда 4 чааска түмүктээтилэр. Барыта 50-ча киһи тыл этэн, Ил Түмэҥҥэ депутаттарбыт кыттыыны ылан улахан таһымнаах мунньах буолан ааста.

Бэчээккэ В. КАСЬЯНОВ бэлэмнээтэ

Туоһулуур сыыппара

АЙЫЛҔА АЛДЬАТЫЫТА

Саамай иэдээннээх сир хамсааһына тохсунньу 26 күнүгэр **Индияҕа** буолбутун түмүгэр (Рихтер шкалатынан 7,9 балл) барыллааһын даннайдарынан 100 тыһыынча киһи өлүө. 20-с үйэҕэ бу уон биирис улахан алдьатыылаах сир хамсааһына. Ол курдук 1920 с. ахсынньы 16 күнүгэр **Кытайга** (8,6 балл) 100 тыһыынчаттан ордук, 1939 с. тохсунньу 24 күнүгэр **Чилигэ** (8,3 балл) 140-тан тахса тыһыынча, 1948 с. алтынньы 6 күнүгэр ССРС-ка **Ашхабад куораккa**(9,0 балл) 110 тыһыынча, 1976 с. олунньу 4 күнүгэр **Гватемалаҕа** (7,5 балл) 33 тыһыынча, 1978 с. балаҕан ыйын 16 күнүгэр **Ираннга** (7,7 балл) 22 тыһыынча 780 , 1988 с. ахсынньы 7 күнүгэр **Арменияҕа** (6,9 балл) 25 тыһыынча, 1995 ,с. тохсунньу 17 күнүгэр **Японияҕа** (7,2 балл) 6 тыһыынча, 1998 с. ыам ыйын 30 күнүгэр **Афганистаннга, Таджикистаннга** (6,9 балл) 5 тыһыынча, 1999 с. атырдьах ыйын 17 күнүгэр **Турцияҕа** (7,4 балл) 17 тыһыынча, 1999 с. балаҕан ыйын 21 күнүгэр **Тайваннга** (7,6 балл) 2400- айылҕа алдьатыылаах күүһэ итиччэ киһи олоҕун былдьаан барда.

Бэйэ информ.

УЛУУС МУННЬАҔЫН ПРЕЗИДИУМА

Улуус мунньаҕын иккис сессията улуус мунньаҕын президиумун 5 киһиттэн састааптаах талла.

Мунньах председателинэн Н.Н. Баишев, 9 № Намнааҕы уокуруктан депутаты, кини солбуйааччытынан Р.С. Рехлясов 7 № педучилищетааҕы уокуруктан депутаты талла. Президиум чилиэннэринэн талыллыннылар Т.Д. Румянцев, 17 № Көбөкөннөөҕү уокуруктан депутат, А.С. Федоров, 10№ Госстраахтааҕы уокуруктан депутат, Л.В. Алексеева, 2 № Кыһыл-Сыырдааҕы уокуруктан депутат.

УЛУУС МУННЬАҔЫН БАСТАЙААННАЙ КОМИССИЯЛАРА

Улуус мунньаҕын сессиятынан маннык бастайааннай комиссиялар тэрилиннилэр:

Мандатнай комиссия. Бу комиссия депутаттар боломуочуйаларын, регламены тутуһууларын, депутатскай үлэлэрин уонна этикаларын хонтуруоллууру кытта сибээстээх боппуруостарынан дьарыктанар. Председатель М.Д. Дьяконов. Чилиэннэр — Л.В. Алексеева, И.З.Кривошапкин.

Бюджет уонна экономика политикатыгар комиссия. Бу комиссия үлэтин эйгэтигэр бюджети, үбү, улуус социальнай -экономическэй политикатын, олохтоох нолуоктары уонна хомуурдары, эргиэнгэ асүөл уонна промышленнай табаардарынан хааччыллыы боппуруостара киирэллэр. Председатель К.И. Федоров. Чилиэннэр — М.И. Протопопов, Т.Д. Румянцев, Н.Н. Егорова, Я.Е. Корякина.

Салайыы, сокуоннары толоруу уонна общественноһы кытары сибээстэһии комиссията. Итиниэхэ киирсэллэр ситэриилээх былаас уонна бэйэни салайыныы органнарын үлэлэрин кытта сибээс, улуус хаһаайыстыбаларын салайыы механизмын тупсарыы, кадровай политика, быраабы арангаччылыыр уонна административнай органнары, маассабай информация средстволарын, общественнай холбоһуктары уонна политическай партиялары кытта бииргэ үлэлээһин. Председатель Т.Д. Румянцев. Чилиэннэр — Я.Е. Корякина, И.З. Кривошапкин, А.С. Матвеева, Г.И. Кривошапкин.

Аграрнай политикаҕа, сиргэ уонна экологияҕа комиссия. Бу комиссия экологияҕа, аграрнай политикаҕа, тупсаран тутууга, сири туһаныыга ,сири бас билиигэ, сир учаастактарын, территориялары анааһыгга, айылҕаны арангаччылааһыгга уонна сир баайын туһаныыта сыһыаннаах боппуруостарын дьарыктанар. Председатель Л.В. Алексеева, чилиэннэр — К.Н. Протопопов, Р.Е. Окороков.

Промышленноска ис уонна тас экономическай үлэҕэ комиссия. Бу комиссия промышленноһы, транспоры, олох-дьаһах сулууспатын кыра уонна орто бизнес сайдыытын, кредитнэй политика уонна тас экономическэй, муниципальнай бас билиини салайыы, итини арендалааһын уонна приватизациялааһын боппуруостарынан дьарыктаныаҕа. Председатель Р.Е. Окороков, чилиэннэр — А.А. Федоров, А.С. Федоров.

Тутуу уонна олох- дьаһах коммунальнай хаччыйыы боппуруостарыгар комиссия. Комиссия тутуну, олох -дьаһах коммунальнай хаһаайыстыбаны, улуус сулууспаларын материальнай-техническэй хаччыйыыны, уунан, итиинэн, гаһынан, электроэнергиянэн хааччыллыы, ритуальнай сулууспалары, инвестиционнай политиканы хонтуруоллаан үлэлиэҕэ. Председатель А.С. Федоров, чилиэннэр А.А. Федоров, М.Д. Дьяконов.

Наукаҕа, үөрэххэ, доруобуйа харыстабылыгар, культураҕа уонна ыччат политикатыгар комиссия. Бу комиссия науканы, үөрэҕи, доруобуйа харыстабылын, культураны, спорду, туризмы, байыаннай сулууспаны, дьиэ-кэргэн, ЗАГС, ийэни уонна оҕону арангаччылааһын, саастарын ситэ илик оҕолору уонна ыччаты кытта үлэни, иллэҥ кэми уонна чөл олох боппуруостарын хонтуруоллаан үлэлэтиэ. Председатель Р.Г. Попов, чилиэннэр Г.И. Кривошапкин , М.И. Протопопов, А.С. Матвеева, К.И. Федоров.

Маны тэҥэ сессияҕэ бастайааннай комиссиялар тустарынан балаһыанньаны оҥорон киллэриини улуус мунньаҕын президиумугар сорудахтанна.

«ДЬЫРЫЛЫАТТА» — ОЛОҤХО ДОЙДУТА

Өбүгэн үгэһин умнума

Өбүгэн үгэһин умнума

90-с сылларга үөрэх ситимигэр национальнай концепция олохха киирбитэ. Норуот тылынан айымньытыгар оҕону уһуйуу дохсуннук саҕаламмыта. Нам селотугар 1991 сыллаахха Оҕо эйгэтин Түөлбэтин иһинэн «Дьырылыатта» фольклорнай ансамбль аан бастаан үөскүүр төлкөлөммүтэ.

Ол сылтан олоҥхо эйгэтигэр Ефросинья Васильевна Соколова төһөлөөх оҕону тойугунан, чабырҕаҕынан, хомуһунан алыптаан аҕалбытын Нам дьоно-сэргэтэ биллэҕэ ахан.

Уон төгүрүк сыл устата кэлэр көлүөнэни норуот айымньытын — олоҥхо жанрыгар үгүс сыратын, сүрэҕин сылааһын биэрэн кэллэ. Ахсаана биллибэт конкурстарга оҕолорун кытыннаран, дьоҥго-сэргэҕэ көрдөрдө, олох суолугар алҕаата. Билигин А. Новгородов Кэбээйи оскуолатыгар Төрүт культура учуутала, С. Дьячковскай Владимир Татаринов «Иэхэй-Чуохай» народнай ансамблын специалиһа, Н. Гуляева Дьокуускайдааҕы пединститут преподавателэ. Биэс оҕо СГУ-га культурология салаатыгар үөрэннэ, түөрт оҕо Дьокуускайдааҕы фольклор колледжыгар үөрэнэллэр. Ефросинья Васильевна фольклор киэҥ-баай ис хоһоонун үөрэтэн, кылыһах дорҕоонун үөскэтэн, элбэх оҕо махталын ылыан ылар. Кинини оҕолоро сыл аайы кэлэн, көрсөн, сэнэргэнэн, эҕэрдэлээн бараллар. Холобура, Даша Колесова, Мотя Платонова, Ира Барамыгина, Алена Пинигина о. д. а. Ефросинья Васильевнаны олус ытыгылыыллар, убаастыыллар.

Туймаада Олоҥхо түһүлгэтигэр 1993 сылтан кыттан, «Дьырылыатталар» үрдүк сыанабылы ылбыттара, ыла да тураллар. Араас дипломнар, грамоталар кинилэр ситиһиилэрин кэрэһэлииллэр. «Хотугу сулус 2000» телевизионнай конкурс дипломаннара, С. Зверев 100 сааһынан ыытыллыбыт конкурстар дипломаннара. Ефросинья Васильевна саамай улахан бириинэн П. Ойуунускай «Дьулуруйар Ньургун Боотур бухатыыр» компакт-дискэтин ааттыыр.

«Мин Олоҥхо дойдутун оҕотобун» республиканскай Олоҥхо түһүлгэтигэр киирсэн, сыл аайы намнар аттарын чиэстээхтик көмүскүүллэр.

Республикатааҕы Норуот айымньытын Дьиэтин сүрүн специалиһа Н. Окоемов маннык бэлиэтээн турар: «Олоҥхо-спектаклы туруоруу — Е. В. Соколова соҕумэр үлэтэ, оҕоҕо төрүт культураны иҥэриитэ, бэйэтин норуотун былыргы итэҕэлин, сиэрин-туомун, үгэһин билиигэ ороохон туран үлэлиир түмүгэ буолар. Кини курдуктарга биһиги махтаныах эрэ тустаахпыт».

Олоҥхо курдук уустук айымньынан ситимнээхтик үлэлиир киһинэн Намҥа Ефросинья Васильевна Соколова буолар диэтэхпинэ сыыһыам суоҕа. Нам улууһун П. П. Ядрихинскай — Бэдьээлэ «Дьырылыатта кыыс бухатыыр» олоҥхотун норуокка 1991 сылтан пропагандалаан таһаарбыта.

Олоҥхо Сылыгар (1993) Ефросинья Васильевна бу олоҥхотунан туруоруллубут театрализованнай оонньууну омук дойдуларыттан сылдьар ыалдьыттара, Россия Наукаларын Академиятын Сибиирдээҕи отделениетын ученайдара, Дьокуускайдааҕы Научнай Киин үлэһиттэрэ, оннооҕор олохтоохтор аан бастаан көрөр дьолломмуттара.

1994 сылга ЮНЕСКО Аан дойдутааҕы бэрэстэбиитэллэрэ кулууп фойетыгар «дьырылыатталар» ыһыах ыһан көрдөрбүттэрин сөхпүттэрэ-астыммыттара. 1996 сыллаахха «Дьырыбына Дьырылыатта кыыс бухатыыр» олоҥхо-спектакль айылҕаҕа уһуллан, видеокиинэ буолан тахсыбыта.

Оттон «Саха» НКИК-гар Ефросинья Васильевна фольклор хоһуогар Үс дойду уруһуйун балаҕанын туһанан, эмиэ бу олоҥхону устан, «Олоҥхо эйгэтэ» диэн биэриигэ көрдөрбүтэ уонна «Сыл бастыҥ биэриитэ» диэн бириинэ ылбыта.

1995 сылга Өлүөнэ очуостарыгар Ефросинья Васильевна биэс оҕотун кытта устубутуттара. Бу да сылдьан «дьырылыатталар» Өлүөнэ очуостарыгар тахсан, сиэр-туом толорбуттарыгар круиз кыттыылаахтара олус махтаммыттарын туһунан журналист Т. Гашимова «Республика Саха» хаһыакка бэргээхэйдик суруйбут этэ.

Уруккута потребкооперация бочуоттаах үлэһитэ бэйэтэ сөбүлүүр, билэр хайысхатынан — саха фольклорун талан ылбыта Ефросинья Васильевна олоҕор сүнкэн суолталаах. Кини аны оҕо аймаҕы национальнай культураҕа үөрэтэр педагог буолбута. Хас биирдии оҕо санаатын таба өйдүүр, оҕолорго уонна төрөппүттэргэ өйдөтөр талаанын үтүө майгытынан, оҕону, улахан дьону кытта олус бэркэ тапсан үлэлиир. Барыларыгар кини ийэ, эбээ курдук сыһыаннаһан, оҕо-уруу, дьон-аймах тапталын ылыаҕын ылар.

Төһө да сааһырдар мэлдьи эдэр, эрчимнээх, баай идеялаах, дьулуурдаах үлэһит бэрдэ — Ефросинья Васильевна.

Ефросинья Васильевна тэрийбит, лыах курдук көтүппүт «Дьырылыатта» фольклорнай коллектива олунньу 27, 28, кулун тутар 1 күннэригэр 10 сылын бэлиэтиир күннэрэ ыытыллар. Бу сыллар усталарыгар Ефросинья Васильевна аҕаан сиппэт тойуктары, оһуохайдары, алгыстары айда, сиэри-туому толорууга кытынна. Өссө «Тураҕас аттаах Тойон Дьулустаан бухатыыр» диэн олоҥхону суруйда. «Киһи дьоҕура сааһыттан тутулуга суох сайдар, байар» диэн өйдөбүлү саха мааны дьахтара — Ефросинья Васильевна Соколова уонна кини тойуксут чыычаахтара — «Дьырылыатта» фольклорнай коллектив итэҕэтиилээхтик көрдөрүлэр.

Инникитин өссө да сайда туруохтара дии саныыбыт уонна эрэнэбит.

О. И. ПОТАПОВА,
Оҕо эйгэтин Түөлбэтин директорын иитэр-үөрэтэр үлэҕэ солбуйааччыта

ФОЛЬКЛОР — ДУХОВНАЙ КУЛЬТУРА БИГЭ ТӨРДӨ

Үүнэн иһэр XX1 үйэҕэ үктэнэрбитигэр культура уонна искусство, билиҥҥи ыччат омук дойдуларын культуратын сабыдыалыгар ылларан олорор. Бу процесс куһаҕан да, үчүгэй да өрүттэрдээх. Күүстээх улахан омук культураларын сабыдыала олус улахан, Аан дойду үрдүнэн араас норуоттар биир интеграционнай процесска хабыллыбыттара ыраатта. Олох уонна сайдыы тэтимэ, ис хоһоono түргэнник уларыйда. Онно биһиги төһө да төрүт культурабыт элеменнэрин иҥэрдэрбит, аныгы информационнай-технократическай кэмҥэ инникитин бэйэбитин омук быһыытынан кэлэр үйэҕэ чөл тыынныырга дьулуһарбыт биллэр, төһө да саҥа проблемалар үөскээбиттэрин үрдүнэн.

Демократия сайдар сүрүн төһүүтүнэн культура эйгэтин кэскиллээх туруга буолар. Культура үлэһиттэрин көмөтүнэн общество гражданскай турукка киирэн, сиэрдээх олох суолунан сайдыан сөп диэн социологтар этэллэр. Ону ситиһэргэ республиканскай политика, Ил Түмэн культурнай сайдыыга политиката сүрүннүүр стратегията суох икки туһаайыынан ыытылларын депутат, социологическай наука доктора У. А. Винокурова тоһоҕолоон бэлиэтээбит:

1. Республикаҕа культура бөдөҥ тутуулара — үс театр дьиэтэ, сабыылаах каток, хореографическай училище тутуулара, урукку ыра санаалар олоххо киирэн эрэллэрин.

2. Талааннаах дьоннор үбүлүөйдэрин киэҥ далааһыннаахтык ыытыыга үп харыстаматын. Маны сэргэ араас омук сирдэригэр тиийэн ыллаан-туойан, үҥкүүлээн кэлэргэ үп дэлэйдик туттулларын. Уон сыллаах суверенитет кэмигэр балачча өлгөмнүк бэриллибит үбү ый ыһыаҕа оҥорбуттарын. Оттон Төрүт сахалыы культура сайдарыгар анаан национальнай архитектуралаах Олоҥхо, Айыы Дьиэлэрэ, Сайсары национальнай комплекстар тутуллубатылар диэн бэлиэтээбит. Тутуллубут социальнай обьектар бары европейскай культураны салгыы сайыннарыыга туһаайыллыбыттарын итэҕэс быһыытынан сыаналаабыт. Биллэр социолог, психолог У. А. Винокурова саҥа үйэҕэ саха төрүт культуратын сайыннарар анал концепциятын, программатын бэлэмнээн, анал сокуоннарынан өйөөн, саха силиһин бөҕөргөтөргө уолдьаста диэн тоһоҕолуур.

Урукку үөрэҕирии — нууччалыы тыыҥҥа иитиллии этэ. Билигин омук культуратыгар сигэнэн, төрүт культураттан тэйитэргэ тиийдэ диэбит. Саҥа үйэҕэ саха омук тыыннаах буолар сүрүн эйгэтинэн интеллектуальнай, өй-санаа күрэҕэ буолуо. Онуоха дьүөрэлээх промышленнай, информационнай, үөрэтии эйгэтин сайыннарыы, ыччаты уһуйуу — саха культуратын сүрүн хайысхата буолара күүтүллэр.

Мантан сиэттэрэн, биһиги улууспутугар төрүт культураҕа иннибит диэки сыҥарыйыы баарын бэлиэтиибит. Ол эрээри кэлин уонча сылга фольклор фестивала буолбатаҕа ыраппыт.

Норуот тылынан айымньыларын жанрдара, уран тыл сүөгэйин-сүмэтин талан, киэҥник пропагандалаан, ыччаты уһуйар, умнубуту санатар, нэһилиэнньэ олорон хаалбыт арангатын уһугуннарар уолдьаста. Саха музыкальнай, үҥкүү-битии жанрдара, алгыс араада, сэһэн, остуоруйа, олоҥхо толоруллар эйгэтэ уларыйа турарынан сибээстээн, биэс сыллаах улуус ыччатын сайдыытын тосхолугар сөп түбэһиннэрэн, улууска «Фольклор — XX1 үйэҕэ» диэн девизтээх фестивалы ыытар буоллар тыа кулууптарыгар интэриэс күүһүрүө этэ.

Ол курдук, улууска түөлбэлэринэн ыллахха, балаһыанньа бэрдэ суох. Партизан, 1 Хомустаах Культураларын Кииннэрэ эрэ тыа кулууптарын үөрэтиигэ, сайыннарыыга кэлим программалаах былааннаах үлэни ыыталлара биһиэхэ эрэ буолбакка, Россияҕа тиийэ биллэр, биһирэнэр. Маныаха кинилэр бачыымнарын батыһар үтүө холобур тоҕо эрэ көстүбэт, арай Аппааныга, Хатырыкка биирдии оҕо үҥкүүтүн ансамбллара баллар. Хатырыктар, көбөкөттөр, П хомустаахтар, хамаҕатталар баар ис кыахтарын туһанарга болҕомто уурбаттара дьиксиннэрэр. Билигин кулууптарга үлэлиир бөлөхтөр айар-тутар инициативаларын киэҥ дьүүлгэ таһааран көрдөрөр, тэрийэр түгэннэригэр өйөбүл суох буолбатах, сонун идея, инициатива сыаналанар кэмэ кэлэн турар, атын биричиинэ мэһэйдээбэтэҕинэ. Онон туһааннаах тэрилтэлэр фольклор курдук баай, дириҥ ис хоһоонноох, түгэхтээх философиялаах норуот төрүт культуратын саҥа үйэҕэ саҥалыы тыыннаҕын, бэйэбит духовнай культурабыт бигэ төрүтүн өрө тутуоҕуҥ.

Таарыйа аҕыннахха, сотору П. Ядрихинскай — Бэдьээлэ үбүлүөйүгэр тойуксуттар улуустааҕы уонна оҕолорго, ыччакка хомусчуттар конкурстара буолара сабаҕаланар. Ааспыт сайын С. Зверев 100 сааһыгар аналлаах 1 олоҥхо конкурсугар Нам Оҕо Түөлбэтин олоҥхоһут оҕолоро (салайааччы Е.В. Соколова), 1 Хомустаахтан М. Кривошапкин, Партизантан Д. И. Кривошапкин эрэ кыттыбыттара, харчынан бириэмийэлэммиттэрэ, онтон атыттар тэрээһин үлэни ыыта да соруммматахтара сэмэлэниэн наада.

Намҥа, улуус киинигэр 12 общественнай тэрилтэлэр бэйэлэрин былааннаах үлэлэрин туустаах кыра эргимтэҕэ эрэ ыыталлар, сороҕо уота-күөһэ суох биллибэккэ да хаалар. Оттон маассабай, норуот мустар, сынньанар мероприятиеларыгар дьон кыттыбат, аккаастан атыны билбэт, маныаха ити12 тэрилтэттэн оҕолор, спорт, сороҕор ыччат эрэ кытталлар, эппити толороллор. Ветераннар туспа буруо таһааран, мероприятиеларга киһи сыллата аҕыйыыр. Онон село дьаһалтата үс сыл кэтээн көрөн баран, дьэ, олорор сиринэн, зоналарынан агитационнай-маассабай үлэни ыытарга хамсааһыны көҕүлээбитин культура үлэһиттэрэ үөрэ-көтө иһиттибит. Түөлбэлэринэн нэһилиэнньэҕэ тахсыыга уруккута кулууп — штаб этэ, билигин да Культура Киинэ — тирэх база буолара саарбахтаммат, оччоҕо эрэ сорох тиийиммэт арана, атын да социальнай группалар общественнай олоххо кыттыһыа уонна кыттыа этилэр.

Түмүкпэр биһиги, культура эйгэтэ, түөлбэнэн үлэни төрүт культураттан саҕалыырга бэлэммит диэн туустаах салалталарга туһаайабыт.

Ф. ЛУКИНА,
методист

Чугдаарар чуорааннар

БИЛИИЛЭРЭ ҮРДҮКТҮК СЫАНАЛАННА

Тохсунньу 27 күнүгэр «Инникигэ хардыы» научнай-практическай конференция буолан ааста.»Биология , экология, сельскохозяйственные науки»- диэн секцияҕа 20 дакылаат истилиннэ. Нам I нүөмэрдээх политехническэй орто оскуолатын уон биирис кылааһын үөрэнээччитэ Ермолаева Таня «Изучение здоровья школьников» (сал.Соловьева Р.А.) дакылаатынан бастакы миэстэни ылла. Данилов Алеша (Хамаҕатта орто оск.) «Изучение воздействия антропогенных факторов на пушных зверей окрестности с.Хамагатта Намского улуса» (сал.Шапошников Г.Ю.), Сыромятникова Туйаара (Нам I№-дээх ПОО 8-с кыл.) «Исследование питьевой воды с.Нам» (сал.Соловьева Р.А.) дакылааттарынан иккис миэстэлэннилэр.Хамаҕаттатааҕы саха-французскай орто оск.сэттис кылааһын үөрэнээччитэ Кривошапкина Зарина «Экология зимней куропатки в долине средней Лены» (сал.Шапошников Г.Ю.), эмиэ ити оскуола ахсыс кылааһын үөрэнээччилэрэ Петрова Настя, Харитонова Вероника « Геоботаническое исследование левого берега реки Лены»(сал.Петрова А.И.), Дальбинов Артур(I-Хом. орто оск. сэттис кыл. үөрэнээччитэ) «Санитарно-гигиеническое состояние школьных помещений»(сал.Колесова Е.В.) үлэлэрэ үһүс бириистээх миэстэлэринэн сыаналаннылар.

Химия секциятыгар сэттэ дакылаат кытынна . Хамаҕатта орто оскуолатын онус кылааһын үөрэнээччитэ Олесова Наташа «Исследование биологически активных веществ в пижме обыкновенной» (сал.Кривошапкина В.Г.) дакылаата үрдүктүк сыаналаннан бастаата, Нам I № -дээх орто политехническэй оск. уон биирис кыл. үөрэнээччитэ Кайгородов Кэскил, «Использование новемологической таблицы при изучении химических элементов»(сал.Эверстова Н.В.) дакылаата иккис, Намнааҕы гимназия тохсус кыл. үөрэнээччилэрэ Бочкарева Таня, Бурнашева Ньургуйаана «Распределение ... в различных компонентах экосистемы» (сал.Попова Л.Т.) дакылааттара үһүс миэстэлэннилэр.

Конференцияҕа миэстэлэспит оҕолору эҕэрдэлиибит уонна V-с республиканскай научнай конференцияҕа ситиһиилэри баҕарабыт.

В. Кривошапкина

Доруобуйа баар — күндү баай

КЭЭДЬИН МЕДПУУНУТТАН САЛБАҢ БАЛЫЫҺАТЫГАР ТИИЙЭ

Салбаҥҥа бастакы медпуун Кээдьин диэн сиргэ 1940 сыл күүһүгэр аһыллыбыта. Сэбиэдиссэйинэн комсомолка Белолюбская Мария Макаровна, акушерканан комсомолка Юферева Даша үлэлээбиттэрэ. Тэрээһинигэр Мария Макаровна элбэхтик сүүрбүтэ. 1943 с. Винокурова Матрена Ивановна солбуйан 1946 сылга диэри үлэлээбитэ, кинини «Баабыска» диэн аатты ыыллара үһү.

М.И.Винокурова кэнниттэн үксүн ыччаттар, комсомоллар үлэлээбиттэр: Миронова Кима, Томарова Зоя, Заровняева Варя, Иванов Семен Ефремович кэлин Ньурба кылаабынай бырааһа, Харитонова Мария Гаврильевна, Бродникова Герта, Бессонова Валя. Дьяконова Мария Григорьевна (1959-60 сс.) билигин да Намнаадаҕы СЭС-кэ үтүө суобастаахтык үлэлии сылдьар, кини олоҕун дьон-сэргэ доруобуйатын туһугар анаата, доруобуйа харыстабылын туйгуна, Макарова-Протопопова Анна Николаевна (1960-1963 сс), кэнники 1 Хомустаахха таптаан ылбыт идэтинэн үлэлээбитэ, ыалдьан өлбүтэ. Анна Николаевна дьахтар иһигэр өлбүт оҕону саха быһаҕынан операцыялаан быыһаабытын, сүрдээх кылбар операцияны оҥорбутун медиктэр сөхпүттэр.

Кээдьиҥҥэ медпуунҥа уһун кэмнэ санитарканан Мария Николаевна Атласова, медпуун уутун баһан, маһын кыстаан оһоҕун оттон Дьөгүөр Атласов үлэлээбиттэрэ. Кинилэр үтүө-мааны, эйэҕэс майгыларынан, медпуун куруук ыраас, ичигэс буоларын хаччыйыбыттара, 3 оҕолоохторо, кэнники Уус Алдаҥҥа Кэптэни нэһилиэгэр көспүттэрэ. Атласовтары дьон-сэргэ истиҥник саныыр.

Медпуун биир аттаах этэ. Ол атынан сылдьан сайынын, кыһынын учаастактарынан тарҕаһан олорор дьону эмтииллэрэ-көрөллөрө, ыраас олох иһин өйдөтөр үлэни ыыталлара, ирдииллэрэ.

Кээдьин алаас балыыһатыгар 1940-1964 сс. төһөлөөх элбэх оҕо күн сирин көрбүтэ буолуой? Онно төрөөбүт оҕолор үтүө-мааны, республика, улуус убаастыыр үлэһиттэрэ буоллулар. Ол курдук, Ларионов Е.М. Ил Түмэн депутата, Винокуров Д.Д. уһун кэмнэ тыа хаһаайыстыбатын салайааччыта, Аммосов Д.Н. ветврач, Горохова Р.Н. улууска культура управлениетын специалиһа, Егорова Р.Н. тыа хаһаайыстыбатын профсоюһун председателэ, республикаҕа киэҥник биллэр дуобатчыт, Федоров А.А. Намнаадаҕы «Газстрой» начальника буолбуттара.

Балыыһа дьиэтин 1965 с. бөһүөлэккэ көһөрөн аҕалбыттара. Сэбиэт хонтуората буола сылдьыбыта, онтон билигин дьаһалта үлэһиттэрин уопсайа буолан турар.

1964 с. бөһүөлэктээһин саҕаланан медпуун урукку интернат дьиэтигэр көһөрүллүбүтэ, ис-тас өттө ыраас, сырдык, испиэскэлээх этэ. Дьахталлар төрүүллэрэ, киһи үксэ кэлэн эмтэнэрэ. Манна рация баара, онон фельдшер, радист бу дьиэҕэ олороллоро. Хамаҕаттаны кытта биир нэһилиэк эрдэхпитинэ Сэбиэт председателэ Данилов Д.Г., Ленин аатынан колхоз председателэ Винокуров И.В. дьаһалларынан кырыыһаламмыта, штукатуркаламмыта. Балыыһа хосторун быһыыга 90 саастаах Харлампьев Егор Гаврильевич үлэлээбитэ.

Бу медпуунҥа 1964 с. фельдшеринэн Новикова Клара Григорьевна, Петров Фома Михайлович, Нестерева Лидия үлэлээбиттэрэ. Онтон 1966 с. Дьокуускайдааҕы медицинскэй училищены бүтэрэн кытай кыыһа Ван Син Чин Зоя Михайловна кэлбитэ. Кини оҕо сааһа Сунтаар оройуонун Кириэстээҕэр ааспыта, аҕата кытай Ван Син Чин Михаил, ийэтэ саха. Оскуоланы Мирнэйгэ бүтэрбитэ уонна байытар фабрика үлэһитэ буолбута. Үс сыл үлэлээт Зоя Ван Син Чин эмчит буолар баҕа санаатын ситиһээри медицинскэй училищеҕа үөрэнэр. Зоя волейболунан дьарыктанара, Мирнэй куорат волейболга сборнай хамаандатын чилиэнэ, республикаҕа куоратын чиэһин көмүскүүрэ. Билигин да нэһилиэккэ волейболга кинитэ суох күрэхтэһии буолбат.- Үөрэх сыллара түргэнник элэҥнэһэн ааспыттара. Зояны Намҥа үлэҕэ ыытарга быһаарбыттара. Фельдшер дипломнаах кыыһы кылаабынай врач Салбаҥ нэһилиэгэр ФАП сэбиэдиссэйинэн анаабыта, дьэ онтон ыла күн бүтүҥнэ диэри Салбаҥ нэһилиэгэр олорор. Зоя Михайловна кырдьык да уһук, мөлтөх суоллаах-иистээх нэһилиэккэ отут бэһис сылын үлэлии сылдьар. Ол тухары нэһилиэк улаханнык сайынна, кэҥээтэ, элбэх тутуу ыытылынна, газ, электрическэй уот, телефон уо.д.а. баар. Кини бириэмэтигэр сөптөөх диагноһы туруоран ыарыһах үтүөрэ охсорун ситиһэрэ, бары күүһүн-билиитин уурар. Фельдшер быһыытынан Зоя Михайловна ыарыһахтары эмтиир эрэ буолбатах нэһилиэнньэ ыраастык-чэбдиктик туттунан олороругар өрүү кыһаллар. Урукку сылларга биирдии ыалларынан ким хайдах туттан олорорун билээри санрейдэлэри оҥороллоро. Ыал барыта да ыраастык олорор, нэһилиэккэ билигин 50-тэн тахса ыал баанньыктаах.

Оҕолор доруобуйаларын кэмиттэн-кэмигэр сылдьан көрөр, эмтиир-сэрэтэр үлэлэри ыытар, прививкалары оҥорор. Олохтоохтор дэлэҕэ да этиэхтэрэ дуо «Биһиги Зоябыт туохтан да иҥнибэт, үүт хаачыстыбата тупсарыгар, ыраас буоларыгар кытары кыһанар», - диэн совхоһунан олорор эрдэхпитинэ ахталлара. Кини советскэй былаас саҕана испэттэр обществоларын комиссиятын секретарын, народнай депутат быһыытынан элбэх үлэни ыыппыта.

Медпуун тутуутун туһунан туруорсуу хас мунньах аайы буолара. Онтон Петрова Матрена Васильевна — райсовет председателин солбуйааччы, Никонов В.Е. — оройуон Сэбиэтин депутата, Габышев Н.П. — «Комсомольскай» совхоз директора биир санаанан өйөөн 4 квартиралаах дьиэни балыыһаҕа анаан туттарбыттара. Детсад дьиэтэ олус эргэ буолан ити саҥа тутуллубут дьиэ детсадка бэриллибитэ. Ити кэмнэ мин нэһилиэк сэбиэтин председателэ этим. Саха АССР Министрдэрин Сэбиэтэ Үөдэй, Бөтүҥ, Салбаҥ нэһилиэктэригэр хонтуора тутуутугар 34 тыһ. солк. биэрбитэ. Ити үбү туһанан объект туттарбыппыт уонна медпуунҥа анаабыппыт. Совхоз директора Н.П. Габышев, бухгалтер А.А.Назарова көмөлөрүнэн түргэнник үлэҕэ киирбитэ. 1987 с. алтыннааҥа медпуун үлэҕэ киириитигэр ис үлэни ситэриигэ Салбаҥ нэһилиэгин олохтоохторо хас да күн күргүөмнээхтик субуотуннуктаабыттара. Ол дьэ дьиҥнээх үлэ бырааһынныа этэ.

Атын сиртэн кэлбит, саҥардыы олох суолугар үктэммит эдэр эмчиккэ Зоя Михайловнаҕа олохтоохтор үчүгэйдик сыһыаннаспыттара, кэргэнэ Василий Павлович Протопопов төрүт Салбаҥ, сүрдээх үлэһит, судургу майгылаах этэ, хомойуох иһин ыалдьан өлбүтэ, икки оҕолоохтор. Туйаара тыа хаһаайыстыбатын академиятыгар үлэлиир, аспирантураҕа үөрэнэр. Миша суоппар, дьоннорутар иккиэн сиэннэри бэлэхтээтилэр.

Зоя Михайловна доруобуйа харыстабылыгар үтүө суобастаахтык үлэлээбитин туоһулуур «Үлэ ветерана» уонна «Үлэҕэ килбиэнин иһин» мэтээллэрдээх, элбэх ахсааннаах махтал суруктарынан, бочуотунай грамоталарынан наҕараадаламмыта. Дьоҥҥо мэлдьитин эйэҕэстик сыһыаннаһар, сэмэй киһиэхэ олохтоохтор махтаныахтарын махтаналлар. Санитаркаларынан Антонова Александра Николаевна уонча сыл, Корякина Парасковья Петровна, Харлампьева Валентина Владимировна уһуннук, үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрин астына бэлиэтиибит.

Салбаҥнар үчүгэй фельдшер кийиитэнэн 35 сыл устата эрэйэ суох олордубут.

Аастыт 60 сыллаах юбилейынан балыыһа коллективын, бары үлэлээн ааспыт дьону истиҥник эҕэрдэлиибит уонна баҕарабыт эһиэхэ кытаанах доруобуйаны, үлэҕитигэр ситиһиини, дьоллоох уһун олоҕу!

Ф. Ушницкая,
Салбаҥ

СЭЛЛИГИ УТАРЫ ТУГУ ОҢОРУОХХА?

Сэллик — кутталлаах, сыстыганнаах ыарахан ыарыы. Сэллик микробун 1882 с. немец ученайа Роберт Кох булбута, ол иһин Кох бациллата (БК) диэн аатталлар. Сэлликтэн сэрэнэргэ БК свойствотын билиэххэ наада.

Сэллик микроба бэйэтин састаабыгар специфическэй сыалаах (жир) буолан, тастан дьайыыга олус тулуурдаах. Ол курдук, төһө баҕарар тымныыны — 262 кыраадыһы тулуйар. Сүөһү ноһуомугар саас иккиэй, күһүн түөрт ый, кыһын биэс ый, сайын икки ый устата тыыннаах, киһиэхэ сыстар свойствота сүппэт. Кох бациллата холодильник иһигэр ордук табыллан тыыннаах буолар, онон ыалдьар киһи холодильнига «рассадник» буолуон сөп.

Почваҕа, ууга, дьиэ быылыгар, үүт астарыгар биир сылга диэри, кинигэҕэ түөрт ый, уулусса быылыгар 8 — 12 күн тыыннаах буолар. Араас кислота, щелочь, испиир, үгүс дезинфекциялыыр убаҕастар кыайан өлөрбөттөр.

Хлорнай испиэскэ, 5 бырыһыаннаах хлорамин суурадаһыныгар 4 — 6 чаас, 10 бырыһыаннаах формалиҥҥа биир чаас, 3 бырыһыаннаах перекись суурадаһыныгар 3 чаас буолан баран Кох бациллата өлөр. Күн сырдыгар, ультрафиолетовай сардаҥаҕа аҕыйах мүнүүтэнэн өлөр.

Сэллик киһиэхэ ыалдьар киһиттэн, сүөһүттэн, кууруссаттан сыстыан сөп. Сэлликтээх киһи ыарыытын сүөһүгэ, дьиэ көтөрүгэр сыһыарыан сөп. Аһаҕас сэлликтээх киһи сөтөллөрүгэр, ытырдарыгар, кэпсэтэригэр хас да миллиард ахсааннаах сэллик палочкатын (бациллатын) таһаарар. Кыра да хааппыла силгэ элбэх микроб баар буолар. Олор салгыҥҥа быылы кытта көтө сылдьан, киһи тыынар органнарыгар сыстар, сэлликтээх киһи тутта сылдьар малыттан, таҥаһыттан, тиис суунар щеткатыттан, носовой платогуттан, аһыыр иһититтэн, кинигэтиттэн уо. д. а. сэллик тарҕаныан сөп. Сэллиги сахсырҕалар, таракааннар эмиэ тарҕаталлар. Ыарыылаах ынах үүтүн оргуппакка иһэн, эбэтэр этин буһарбакка сиэн, сэллигинэн ордук оҕо ыалдьыан сөп. Сиикэй сымыыттан сыстыахха сөп.

Үөһэ бэлиэтэммит түгэннэртэн сэлликтээх киһи бэйэтэ түмүк оҥорон, дьиэ кэргэттэрин, бииргэ үлэлиир, үөрэнэр дьонун, нэһилиэнньэ, оҕо-уруу иннигэр улахан эпиэтинэстээҕин өйдүөхтээх, тус бэйэтин чэнчистик туттуохтаах, мээнэ силлиэ суохтаах, кэмигэр балыыһаҕа сытан эмтэниэхтээх.

Сэллик ордук XX-с үйэ маҥнайгы аҥарыгар сэтэрбитэ. Саха норута ахсаан өттүнэн күүскэ аҕыйаабыта, сэллик ыалы ыалынан, аймаҕы аймаҕынан эһэрэ. Аастыт үйэ ортотугар сэллик бациллатын бопсор эмп көстөн, бу ыарыыны улаханнык намтата сырыттылар. Рынок кыһарыйан, үп-харчы көрүллүбэккэ, сэллиги утары охсуһуу мөлтөөн бу ыарыы төттөрү өрө көбөн таҕыста.

1999 сыл олунньу 17 күүгэр Ил Түмэҥҥэ «Саха Республикатын нэһилиэнньэтин сэллик (туберкулез) инфекциятыттан харыстааһын уонна сэллиги утары үлэҕэ көмө» диэн Сокуон ылыныллыыта. Ити Сокуоҥҥа пропискаланар дьон уонна нэһилиэнньэ 15 сааһыттан олохтоммут болдьохторго профилактическай флюорографияны барыахтаахтар дэнэр. Салайааччылар, үлэ биэрээччилэр флюорографическай көрүүнү барбыт эрэ киһини үлэҕэ ылыахтаахтар диэн Сокуоҥҥа суруллар. Сокуон Правительство уонна улуус баһылыктара сэллиги утары үлэҕэ сыаллаах (целевой) программаны ылыналларын уонна ону үбүлэһиннэрин эбээһинэстиир.

Российскай Федерация, Саха Республиката сэллиги утары сыаллаах программалары ылынан, үлэлээн эрэллэр. Ити программалар үбүлэнэллэр. Нам тубдиспансерыгар федеральнай уонна республиканскай программалар харчыларыгар ааспыт сылга саҥа УАЗ санитарка массыына, сэллиги утары эмтэр кэлбиттэрэ. Сэллик эмтэрэ үксэ омук сириттэн атыылаһыллар, онон сыаналара олус ыарахан. Саҥа эмтэри биһиэхэ өссө да биэрэ иликтэр. **Рифабутин диэн 30 эрэ таблетка киирэр упаковкалаах эмп икки тыһыынчаттан тахса солк. суумалаах.**

Республика үрдүнэн сэллиги утары сулууспа материальнай базата быстар мөлтөх. Сэлликтээх киһи олус элбэҕэ, балыыһаларга куойка тиийбэтэ (ордук Дьокуускай куоракка уонна хаайыыларга), эмп, оборудование сыаната олус ыарахана, ыарыһаҕы 10 ый устата эмтээһин, ас-таҥас сыаната ыарахана уо. д. а. барыта соҕүмэр элбэх үбү көрдүүр. Биһиги диспансербыт дьиэтэ-уота атын улуустарга холоотоххо сэнэх соҕус, онон саҥа тутуу өтөрүнэн барбат. Эмкэ, оборудованиеҕа сайаапка түһэрэбит. Биһиэхэ элбэх үп тиксибэт. Сыаллаах программанан саҥа балыыһалары Дьокуускайга, Чурапчыга, Тааттаҕа, Аммаҕа, Хаҥалас улууһугар, Кэбээйигэ туталлара былааннанар.

Президент М. Е. Николаев, Правительство туберкулеһу утары үлэҕэ болҕомтолорун ууран эрэллэр.

Аастыт сыл от ыйыгар Михаил Ефимович Николаев улуустар баһылыктарын, Правительство чилиэннэрин, Доруобуйа харыстабылын министерствотын кытта улахан мунньаҕы (коллегияны) оҥорбута. Правительство уураах таһаарбыта. Уураах улуустар баһылыктарын, министерстволары, ведомстволары, бас билии форматыттан тутулуга суох тэрилтэлэри 1999 сылга олунньу 17 к. ылыллыыбыт «Саха Республикатын нэһилиэнньэтин туберкулез инфекциятыттан харыстааһын уонна туберкулеһу утары үлэҕэ көмө» диэн Сокуону тутуһалларын уонна олоххо киллэрэллэрин эбээһинэстээтэ. Уураахха аһаҕас сэлликтээх киһиэхэ туспа хостоох дьиэ эбэтэр туспа дьиэ биэрэр туһунан, улуустар сэллиги утары үлэҕэ эбии үбү көрүөхтээхтэрэ этиллэр.

Аастыт сыл сэтинньи 13 күүгэр РФ Доруобуйатын харыстабылын министерствота, министр Ю. Шевченко председателлээх, Саха Республикатын Правительствотын, Президент М. Е. Николаев, Саха Республикатын Доруобуйатын харыстабылын министерствотын кытта көһө сылдьар коллегията буолбута. Сүрүн боппуруос туберкулеһу утары үлэҕэ ананна. Коллегияҕа Саха Республикатыгар сэллик ыарыыта Россия көрдөрүүтүттэн лаппа үрдүгэ, ордук оҕо сэллигинэн ыалдьыыта Россиятаҕар 3,5 төгүл элбэҕэ бэлиэтэннэ. Кэккэ уталыттыллыбат дьаһаллары ылыннылар. Уураахха туббалыыһа ыарыһахтара аһыылларыгар эбии харчыны көрүү, рентгенаппаратуранан хаачыйыы уо. д. а. этиллэр.

Биһиги улууспутугар балаһыанньа хайдаҕый? Республика үрдүнэн сэллиги эмтиир балыыһалар, диспансердар барыларыгар сыаналаах, сэллик ордук ыарыы, ол аата сыл аҥарыгар ас көстөр, сыл аҥара ыарыһах аччык сылдьар. Аччык искэ күүстээх эми 10 ый устата мөлтөх доруобуйалаах ыарыһах киһи хайдах иһиэн сөбүй. Хайдах сэллик курдук ыарахан ыарыыттан үтүөрүөн сөбүй. Сэллигинэн ыалдьыы сезону аахсыбат, хайа баҕарар кэмнэ ыалдьаллар.

Эмтэнэн үтүөрүү бастакы усулуобуйата — ингэмтэлээх ас, ичигэс дьиэ-уот, ону барыларыгыт.

Биһиги улууспутугар 1999 сыл алтыннаытыгар улуус дьаһалтатын коллегията туберкулеһу утары үлэҕэ 5 сыллаах сыаллаах (целевой) программаны ылыммыта. 1999 сыл сыанатыгар 5 сылга бюджет таһынан 4,5 мөлүйүөн солк. көрүллүннэ. 2000 сылга былаан 484 тыһ. 238 солк., онтон 71,9 бырыһыан үбүлэннэ. А. Н. Ядреев дьаһалынан аастыт сылга эмкэ 300 тыһ. солк. ороскуоттанна, 1999 сылга 49 тыһ. солк. ороскуоттаммыта. Ыарыһахтарга өгнөөх телевизор атыыластылар, газтааһын үлэтэ саҕаланна. ЯНИИТ-тан нэһилиэнньэни босхо флюорографиянан көрүү ааспыт сылга ыытылынна.

Билигин улуустааҕы целевой программаны олоххо киллэрии үлэтэ барыан наада. 2001 сылга газтааһынҥа, эмкэ, аска, капитальнай өрөмүөнҥэ үп көрөллөрүн наадатыгар улуус баһылыгар А. Н. Дьяконовка, үп управлениетыгар сайаапканы ахсыннылы, тохсунньу ыйга бэриллибитэ.

Төһө даҕаны республика, улуус үрдүнэн олоххо-дьаһахха, экономикаҕа, социальнай эйгэҕэ ыарахаттар баалларын үрдүнэн, олохтоох былаас органнара, общественность сэллик тэнийэр куттала үөскээбитин өйдөөн, ону бопсорго бары күүһү-күдэҥи түмэр эбээһинэстээхтэр. Эмп үлэһиттэрэ ити кутталы сөпкө өйдүүллэр, онон туох кыаллларын барытын оҥоруохтара диэн эрэнэбит.

К. ШАМАЕВА,
үрдүк кат. фтизиатр,
туберкулез диспансер кылаабынай врача

Спорт дьуулуур.
спорт-тулуур

ВОЛЕЙБОЛ ПЛОЩАДКАТЫГАР

Тохсунньу 27-28 күннэригэр Хамаҕаттаҕа ыччат сэбиэтин кубогар волейболга турнир ыытылынна. Онно нэһилиэктэртэн 17 хамаанда икки күнү быһа тиритэн-хорутан , эрийсиилээх оонньууну көрдөрдүлэр.

Хамаандалар үс бөлөххө арахсан кыайыылаахтары быһаарыстылар. Бөлөхтөрүгэр I-II миэстэлэри ылбыт коллективтар финалга күөн көрүстүлэр.

«А» бөлөхтөн I-Хомустаах, Көбөкөн, «Б» бөлөхтөн Маймаҕа, Модут, «В» бөлөхтөн Хатырык, Атамай хамаандалара тахсаннар, икки аҥы арахсан финалистары быһаарыстылар.

Эрийсиилээх киирсиилэр түмүктэригэр финалга I-Хомустаах уонна Маймаҕа волейболистара ыччат сэбиэтин кубогын былдьастылар. Түмүккэ I-Хомустаах нэһилиэгин коллектива ордук бэлэмнээҕин көрдөрөн Маймаҕа хамаандатын 2:1 ахсаанынан хотон, ыччат кубогын хаһаайынынан буолла. 3-4 миэстэлэри Көбөкөн уонна Атамай хамаандалара үллэһиннилэр.Кыайыылаахтар уонна бириистээх миэстэлээхтэр медалларынан, дипломнарынан наҕараадаланнылар. Дмитрий Колесов (I-Хом.), Семен Попов(Хатырык), Людмила Иванова(I-Хом.), Наталья Федотова(Көбөкөн) күрэхтэһии анал бириистэринэн бэлиэтэннилэр.

Олохтоох дьаһалта күрэхтэһиини үрдүк таһымнаахтык тэрийбитигэр уонна судейскай коллегия сыыһата -халтыта суох салайан ыыппытыгар ыччат отдела улахан махталын биллэрэр.

А.Софронов, күрэхтэһии кыл.судьуйата

КЫАЙЫЫ КЫНАТТАНАН

Олунньу 3-4 күннэригэр Амма улууһун киинигэр остуол теннииһигэр Илин энэр кубогар биирдиилээн уонна хамаандаран бастыыр иһин күрэхтэһии ыытылынна.Онно улуустартан бастыҥ спортсменнар күөн көрүстүлэр. Биһигиттэн Валерий Егоров, Евдокия Староватова, Иван Шапошников (үһүөн Нам нач.оск.),Виктор Иванов(баһаарынай улууспаттан),Елизавета Матвеева (1нүөмэрдээх оҕо садыттан),Захар Протопопов(Хамаҕатттаттан)сүүмэрдэммит хамаандаҕа киирэн улууспут спортивнай чиэһин ситиһиилээхтик көмүскээтилэр.

Улууспут хамаандата бастаан көһөрүллэ сылдьар кубогы илдьэ кэллэ.Дьахталлар ортолоругар саастарынан күрэхтэһии тэриллибэтэх. Эр дьоҥҥо 40-гар дылы уонна онтон үөһэ саастаахтары икки бөлөххө араарбыттар. 40-тан үөһээ саастаахтарга Виктор Иванов иккис миэстэлэннэ. Бу иннинэ кини Уус-Алдан улууһугар Алексей Ядрихинскай бириитигэр абсолютнай чемпион аатын ылбыта.Бу сырыыга кыайыыны мүччү тутта. Дьахталларга абсолютнай чемпионакка Евдокия Староватова кыайыылааҕынан таҕыста. Елизавета Матвеева үһүс миэстэлэннэ.Эр дьоҥҥо Валерий Егоров абсолютнай чемпион буолла уонна «2001 сыл бастыҥ спортсмена» диэн өйдөбүнньүк суруктаах кубогынан наҕараадаланна.

Онон биһиги теннисистэрбит оонньоммут үс кубогы үһүннэрин ылан, кыайыы кынаттанан эргилиннилэр.

Улуус спортсменнара саҥа үйэ бастакы сылын ситиһиилэрдээх саҕалаатылар.

В.Ефремов

01 сэрэтэр

ОҺОХ УЙГУЛААХ УТУТТАЛЬЫННААХ АРДЫГАР УРУСХАЛЛААХ ОХСУУЛААХ

Тохсунньу 13-с күнэ үүнэр сарсыардата Искраҕа Олохтоох С.Терентьев дьиэтин таһынаатыы гарааһын кирпииччэ оһоҕун тигинэччи оттубут.Тыа ыала түбүгэ бүппэт ,кыһалҕата баһаам буоллаҕа .Бэйэтэ быһаарыытыгар суруйбутунан буолунай оттубут уонна баран хаалбыт. Сэрэх сиэринэн оттуллубут оһох көрүүтэ-истиитэ суох хаалара табыллыбат.- Муҥ саатар суоһа-суодала сөөрүйүөр диэри чугас эргин үлүмнэһэн харах дальгар тутуллуохтаах.11 чаас саҕана хаһаайката Степанида Николаевна дьиэтиттэн тахса сылдьан гарааһа иһиттэн кытыастыбытын көрөн аймаҥан араллаана тардыллар...

Гаражка икки МТЗ-82 турбут. Биирэ олохтоох оскуолаҕа бу күһүн кэлбит техника, иккиһэ бэйэтин эргэтэ. Семен Семенович оскуолаҕа тракториистыырынан саҥаны гарааһыгар кыстаппыт. Кыыллыбытынан МТЗ сыаната ыарахан. Онон кини обургу суумалаах малы-салы алҕас туттан күүдээҥнэ көтүппүтүнэн РФ ХК 168 ыст. холуобунай дьыалаҕа тардылынна.

Көдьүүстээх аныгы бороһуок огнетушителлэри бу дойдуга булунарга соруна иликтэр. Баһаар түгэнигэр водовоз массыынналара алдьанан турбут.

Тиийбит баһаарынай массыынаҕа сыарҕалаах акка тиэллибит бүтүөннэргэ уу баһан аҕалан көмөлөһө сатаабыттар. Онтон кэмниэ-кэнэҕэс Намтан икки водовоз тиийэ сылдьыбыта да туһата суолтата суоҕун тэҥэ буолбута.

Намнааҕы баһаартан быыһыыр этэрээт

Сылык **ОЛУННЬУ** Сылык

Өскө түннүк өстүөкүлэтигэр, арааматыгар таммахтар баар буоллахтарына тымныы мөлтүүр, халлаан сылыйар бэлиэтэ. Оһох турбатыттан буруо сарсыарда остуолба курдук көнөтүк, оттон күн ортотуи диэки өҥүллэн сиргэ түһэр буоллаҕына ол аата хаар түһүөхтээх.

Түүн ый кыһыллыҥы эбэтэр иитэ оннук буоллаҕына сарсыныгар сылыйыан уонна хаардыан сөп.

Халлааннаа сулус аҥыйах, ол гынан баран биллэр-биллибэттик дьиримниир буоллахтарына тыалы, хаары, буурҕаны күүтүллүөхтээх. Куоска истиэнэни тарбыыр буоллаҕына куһаҕан күн-дьыл күүтүллэр, токуруйан сытар буоллаҕына тымныйыахтаах. Үһүн кураанах харыйа лабаалара буурҕа түһүөх буоллаҕына өҥүлүллэллэр, үчүгэй күн буоларыгар көнөллөр.

В.ПРОКОПЬЕВ

Саха бастакы хаһыата

КЫЫМ

Нэдиэлэҕэ биирдэ тахсар

УЛУУ ОЙУУНУСКАЙ ТӨРУТТЭСПИТ «КЫЫМЫН» ӨЙӨӨН!

Билигин тыа сирин балаһыанньата олус уустук. Рынокка киирии биһиги ураты усулуобуйабытыгар кэккэ ыарахаттардаах. Ону учуоттаан «КЫЫМ» хаһыат редакцията быйылгыттан ыла сүрүн болҕомтотун тыа сирин экономическэй үөрэхтээһиҥҥэ, саҥа производстволары тэрийиигэ, предпринимателлэри, баһынай уонна биирдиилээн хаһаайыстыбалары сайыннарыыга, биир тылынан эттэххэ, саха хантан харчыланан сарсыҥҥы күнүгэр эрэллээх буоларын ситиһэргэ уруоҕа. Төрөөбүт дойдубут төһө да тымныытын иһин, биһиги сахалар, бу сиргэ олоро үөрүйэхпит, кинини кытта эн-мин дэһэн сүөһү ииттэн, оҕуруот аһын үүнэрэргэ үөрэнэн бэйэбитин хото хааччынар буоллубут, бурдук үүнэрэрбитин сөргүтэ сатыыбыт. Саха улуу уола Г.П.Башарин саха килиэбинэн бэйэтин хааччынар буоллаҕына инникилээх буолуоҕа диэн мээнэҕэ эппэтэҕэ. Биһиги, ити курдук саха норуотун сайдар тэтимин ыпыт охтуу дьулурҕанныҥ үйэлэри туоратар, туруктаах оҥорор, үйэлээх үлэнихамнаһы, производстволары тэрийэн оҕолорбут, сиэннэрбит кыһалҕаны көрбөттөрүн туһугар өйбүтүн-санаабытын түмүөҕүн! Политиканан, иирсиинэн дьарыгыраммыт килиэптээн аһаабаппыт. Биһиги харчыны оҥоро үөрэниэхпитин өйдүөхпүтүн наада.

Маныаха сайдыылаах омуктар «аттыгар харчылаах дьон баар буоллахтарына эрэ биирдэ эн бизнеһиҥ чэчириир кыахтаах» диэн сайдар принциптэрин тутуһар хайаан да наада. Тыа билиҥҥи маҥаһыныын, предпринимателлэри ылыҥ, табаар эргиирэ дьон хамнас, пенсия, пособие ыллаҕына эрэ улаатар, кредит ылбыт умайар балаһыанньалар, сайдар, кэҥиир туһугар буолбакка, бэйэлэрэ тыыннаах буолар туһугар мөхсөллөр. Дьон үксэ дьаданы буолан сайдыы барбат. Арай улууска харчы киллэрэр бородууксуйа оҥоһулуннун, саҥа барыыстаах производстволар тэрилиннилэр, дьэ оччоҕо дьон атыылаһар, ылсыһыр-бэрсиһэр финансовай туруктара улаатар, сайдыы барар кыахтанар.

Ити иннитэн «КЫЫМ», саха дьоно хайдах харчыланан киһи-хара буоларыгар туһалаах рынок экономикатын, юридическай хаачыйыы, нолуоктааһын, бородууксуйаны стандартизациялаһын эҥин туһунан, тыа киһитэ кыаҕырын түстүүр матырыйааллары бэчээттиэҕэ. Ону таһынан Саха сиригэр саҥалыы өй-санаа киирэрин, наука ситиһиилэрин олохпутугар быһаччы туһанарбытын хааччыйар иннитэн «Научнай парк» диэн ыйга биирдэ тахсар интеллегенцияҕа, былаас улэһиттэригэр, предпринимателлэргэ уо.д.а. Саха сирин экономикатын сайыннарар баҕалаах, интэриэстээх дьоҥҥо аналлаах научнай-популярнай сыһыарыы-сурунаалы бэчээттиэхпит. Хаһыаты уонна бу сыһыарыыны тарҕатыыга көмөлөһөр, атыыттан тэрийэр дьоҥҥо наадыйабыт. Сибээстэһиҥ.

Кэлиҥҥи сылларга хаһыат финансовай туруга мөлтөөн, тахсыыта кытаата сылдьыбыта. Билигин балаһыанньа уларыйыах курдук. Хаһыат 2001 сыл бюджетыгар киирдэ, онон тиһигэ быстыбакка тахсыаҕа. Оттон 2000 сылга хаһыат тахсыбатах кэмигэр сурутууларын ылбатах дьоҥҥо 2001 сылга бэчээттэммит хаһыатынан ситэри биэриэхпит. Ол оннугар сыллааҕы сурутууларын сыаната чэпчээн биэриэҕэ.

2001 сылга хаһыат 80 сылын бэлиэтиэ. Онон саха кырдьаҕас хаһыата «КЫЫМҥА» сурутуҥ, хаһыаты өйөөн! «КЫЫМ» финансовай туруга мөлтөөн сабыллар түгэнигэр атын омуктар кэлэн «дьэ сахалар сайдыылаахпыт, историялаахпыт, культурабытын өйүүр омуктпут диигит да ханнык да үйэлээх бэчээккит суох эбит уонна тугу киһиргиигит» дэтэр балаһыанньаҕа киириэхпитин сөп. Саха дьоно өйөөбөтөҕүнэ хаһыаты эгэ ким кэлэн «чээн» диэҕэй?

Биһиги индекспит: 31847.

Сурутуу сыаната ыарахана суох (солк.)

Биирдиилээн дьоҥҥо	
3 ыйга	24
6 ыйга	48
сылга	96
тэрилтэҕэ	
3 ыйга	45
6 ыйга	90
сылга	180

«КЫЫМ» общественнай корреспонденнарын постарын сөргүтэр санаалаах. Онон тыыппалаах, суруйар кыахтаах, олоххо активнай позициялаах дьон суруйуҥ, бэчээттэммит матырыйааллар гонорар төлөнүө. Суруйа үөрүйэхпит суох диэн туттуман, үчүгэй санаалаах, туһалаах матырыйааллар кыратык да көннөрүллүн бэчээттэниэхтэрэ, аныгыскы сырыыгытыгар ону көрөн тутуһан суруйа үөрэниэххит, киһи туохха барытыгар үөрэнэр. Манна биир эрэ көрдөһүүлээхпит, иирсээннээх-айдааннаах суруктары суруйбаккытыгар, суутунан быһаарылларга хаһыат ороһор кыаҕа суох.

Оттон «КЫЫМ» сайдыытыгар үбүнэн көмөлөһөр кыахтаахтарга счеппут нүөмэрин биэрэбит:

Редакция газеты «КЫЫМ», ИНН 1435026528, р/с 40703810900016467097, КБ «Алмазэргиэнбанк», к/с 30101810300000000770, БИК 049805770.

Хаһыат аадырыһа: 677000, г.Якутск, ул. Орджоникидзе 31, редакция газеты «КЫЫМ».

«КЫЫМ» хаһыат редактора

ИҺИРЭЭҺ ТЫЛЛАР

Күндү аҕабытын, эҥэбитин **ЭВЕРСТОВ Иван Тимофеевичны** 50 сааскын туолбуккунан итиитик-истиҥник ис сүрэхпititтэн эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, күн сиригэр баар бары үчүгэйи, кэрэни, эл6эх үөрүүнү.

Санаабыт санаан барыта туолуохтун!

Кэргэниҥ, кыргыттарыҥ, сиэниҥ, кутуөтуҥ

МАХТАЛ

Күн сирин көрдөрбүт тапталлаах ийэбит, күндү эдьиийбит Боброс Раиса Николаевна суол быһылааныгар түбэһэн хомолтолоохтук өлбүт ыар күннэрбитигэр биһиэхэ күүс-көмө, өйөбүл буолбут, материальнай көмө оҥорбут Ил Түмэн депутаттарыгар Марина Викторовна Белозероваҕа, Августа Дмитриевна Марфусаловаҕа, Гаврил Гаврилович Местниковка, ийэбит Харьковка бииргэ үөрэммит, Сангаарга, Алдан Кутанатыгар бииргэ үлэлээбит доҕотторугар, аймахтарбытыгар, Бөтүҥ нэһилиэгин баһылыгын солбуйаччы Софья Егоровна Дьяконоваҕа, буоругар, маһыгар көмөлөспүт барыы дьоҥҥо, ийэлээх аҕабыт чугас доҕотторугар барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Уолаттара, быраата, балыстара

БИЛЛЭРИИЛЭР РЕКЛАМА

Саха Республикатын Правительствотын 2001 сыл тохсунньу 12 күнүнээҕи 24 нүөмэрдээх Уураах ыанан нэһилиэннэ айылҕа гаах ын туһаныы иһин төлөбүрэ б.дь. тохсунньу 1 күнүттэн маннык кэмэйдээх олохтонно:

— газовай плита иһин 1 киһиттэн 1 ыйга 9 солк. 10 харчы;

— олорор дьиэни сылытыы иһин кв м дьиэ иэниттэн 1 ыйга-1 солк. 70 харчы. Ветераннарга 18 кв м иэнгэ 1 киһиэхэ чэпчэтии көрүллэр. Итиниэхэ бу дьиэ кэргэнгэ бүттүүнүгэр 9 кв м иэнгэ чэпчэтии оҥоһуллар.

Гараж, баанньык, хотон, теплица тутуулары сылытыыга 1 кв м иэнигэр 1 солк. 50 харчы төлөнөр.

Счетчиктаах ыалларга 1000 куб м -301 солк. 20 харчы.

Убатыллыбыт газ (баллон) 1 кг -5 солк.

«Ленагаз» ААО

Инспекция МНС по Намскому улусу доводит до сведения организаций всех форм собственности о том, что срок предоставления сведений о доходах физических лиц, выплаченных налоговыми агентами в 2000 году истекает 28 февраля с.г.

Инспекция МНС РФ по Намскому улусу РС(Я)

Суоппардар уонна чааһынай массыыналаахтар истиилэригэр!

«Туймаада-Нефть» заправкатыгар итальянскай оборудованиенан көлүөһэни, камераны абырахтыыр вулканцех аһылынна.Эҥигини суһаллык уонна хаачыстыбалаахтык өрөмүөнүөхтэрэ.

Уважаемые жители с.Намцы и улуса сообщаем, что 11 февраля 2001 г. в 1 час дня в здании музея состоится встреча с Батюшкой из Никольского храма г. Якутска, будет проводится крещение, молебен, водосвятство, продажа литературы.

Вниманию населения улуса!

Намская политехническая школа №1 объявляет набор на платные курсы подготовки водителей автотранспортных средств категории «А» и«В». Срок обучения 1 месяц. Начало занятий 1набор с 26 февраля по 27 марта, 2 набор с 3 апреля по 4 мая.Место занятий: здание НСПШ -1 каб.116 Администрация НСПШ-1 тел.21-1-02.Ленина 1. Лицензия Г 107253. Рег.номер 1486

Считать недействительным утерянный паспорт V-СН № 501472 выданный Намским УОВД 03 июля 1992 г. на имя Корякина Михаила Егоровича

Нам улууһун дьаһалтата, тыа хаһаайыстыбатын управленията, АПК үлэһиттэрин профсоюһун улуустааҕы комитета үлэ уонна тыыл ветерана

ПРОТОПОПОВА
Мария Николаевна

ыарахан ыарыыттан ыалдьан өлбүтүнэн кэргэнигэр, үлэ, сэрии ветераныгар Протопопов Николай Никифоровичка, оҕолоругар, сиэннэригэр дириҥ кутурҕаннарын тиэрдэллэр

Күүгүүлүүгэр, Хамаҕатта олохтооҕор үлэ, сэрии ветерана Протопопов Николай Никифоровичка , оҕолоругар, сиэннэригэр тапталлаах кэргэнэ, ийэлэрэ, эбэлэрэ үлэ, тыыл ветерана

ПРОТОПОПОВА
Мария Николаевна

ыалдьан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит

Намтан аймахтара
Алексеевтар,Егоровтар,
Гороховтар, эдьиийэ Акулина
Протопопова

Хамаҕатта нэһилиэгин олохтооҕо тыыл, үлэ ветерана

ПРОТОПОПОВА
Мария Николаевна

өлбүтүнэн дьиэ кэргэнигэр, оҕолоругар, аймахтарыгар нэһилиэк дьаһалтата дириҥ кутурҕанын тиэрдэр

Күндүтүк саныыр, таптыыр эдьиийбит, эбэбит курдук саныыр киһибит, үлэ, тыыл ветерана, Үөдэй нэһилиэгин олохтооҕо

ЯДРЕЕВА
Анна Васильевна

бу дьыл олунньу 1 күнүгэр ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытын биллэрэн тураммыт оҕолоругар, кийиттэригэр, күтүөттэригэр, сиэннэригэр, хос-хос сиэннэригэр дириҥ кутурҕаммытын тиэрдэбит, аныгыстын тэҥҥэ үлэстэбит

Кириллиннар, Софроновтар,
Рехлясовтар,
Пестряковтар,
Аверьяновтар,
Янковтар,
Готовцевтар уо.д.а.

Күндү кийиппитигэр Бочкарева Альбина Ивановнаҕа уонна кини дьиэ кэргэттэригэр ийэлэрэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ үлэ, тыыл ветерана Үөдэй нэһилиэгин олохтооҕо

ЯДРЕЕВА
Анна Васильевна
(маастар Аныс)

ыарахан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан дириҥ кутурҕаммытын биллэрэбит

Аппааныттан
Новгородовтар,
Хамаҕатттаттан
Федотовтар

Бииргэ үөрэммит доҕорбутугар Якутскай куорат «Туймаада Лизинг»ФАПК кылаабынай бухгалтерыгар Тимофеева Аграфена Ивановнаҕа тапталлаах ийэтэ, Үөдэй нэһилиэгин олохтооҕо, үлэ, тыыл ветерана, улуус Ытык киһитэ, урукку САССР Верховнай Сэбиэтин депутата

ЯДРЕЕВА
Анна Васильевна

үһүн, ыарахан ыарыыттан өлбүтүнэн дириҥ кутурҕаммытын тириэрдэбит

1968 с. 10"б" кылаас выпускниктара НСШ

РЕДАКТОР В.Г.КАСЬЯНОВ

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21496; ; бухгалтерия — 21332; факс — 21332; "НАМ" ТРК — 21632; редакционнай издательскай система — 21141

Тэрийэн таһаараччылар: СР Правительствота, Нам улууһун дьаһалтата, редакция коллектива. Маассабай информация средстволарын туһунан РФ Сокуоннарын тутуһууну хонтуруоллуур уонна регистрациялыыр РФ бэчээккэ Госкомитетын СР региональнай управлениетыгар регистрацияламмыт нүөмэрэ — Я 0085.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэритин, дьиэрит аадырыһын чопчу ыйыҥ.
Автор этэрэ хаһыат санаатыныын мэлдьи биир буолбат.

"ЭҢСИЭЛИ" - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам с., Октябрьскай уул. 1.
E-mail: editor@namtsy.sakha.ru

Талылынна уонна таҥылынна "Эҥсиэли" хаһыат редакционнай-издательскай систематыгар.
Хаһыат Дьокуускайга "Сахаполиграфиздат" НИПК бэчээттэннэ, Орджоникидзе уул. 38.
Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бэчээт. лиис.
Индекса — 54889. Тираһа — 2601
Бэчээккэ илии баттанна —12:00 ч, 7.02. 2001
Сакаабын №-рэ — 15